

Népkönyvtári hálózatunkról

Révai elvtárs az MDP II. Kongresszusán mondott beszédében könyvkiadásunk eddigi eredményeit ismertetve megállapította, hogy „A magyar nép olvasó néppé válik, olvasva és tanulva építi a szocializmust.” Ebben a megállapításban benne van a népkönyvtárak munkájának értékelése is. Hisz könyvtáraink is jelentős mértékben járultak hozzá dolgozó népünk politikai öntudatának és műveltségi színvonalának emeléséhez.

A háború előtti kapitalista rendszernek nem volt érdeke a magyar dolgozók kulturális színvonalának emelése s ezért a Horthy-fasizmus alatt a népkönyvtárak fejlesztésével, a könyvnek a dolgozókhoz való eljuttatásával nem törődtek. A könyvek legnagyobb része detektívregényekből és más ponyvatermékekből állott. Az ilyen művek nem segítettek elő a munkásság fejlődését. Inkább arra szolgáltak, hogy ellopítsák a dolgozók osztályöntudatát, eltereljék a figyelmet a kapitalista társadalom válságtüneteiről és a munkásosztály harc feladatairól. Városban az úgynevezett közművelődési könyvtárakat csak egy egész vékony értelmiségi réteg látogatta. Legrosszabb helyzetben azonban a magyar falvak könyvtárjai voltak. Itt volt a könyvanyag a legszilányabb és a látogatottság a legkisebb.

Népkönyvtárügyünkben is döntő fordulatot jelentett a felszabadulás. A Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére először az üzemekben indult meg a könyvtárak szervezése, majd a falvakban és a vidéki városokban is. Népkönyvtári hálózatunkat a Szovjetunió példája nyomán és a Párt útmutatása alapján építjük.

AZ ÜZEMI KÖNYVTÁRAK a szocialista építés rohamcsapatának, a munkásosztálynak közvetlen szolgálatában állanak és ezért jelentőségük igen nagy. Az üzemi könyvtárakat a Szakszervezeti Tanács szervezi, irányítja és instruálja. Feladatuk elsősorban a munkásosztály ideológiai és műveltségi színvonalának emelése. Kellő szakismeretek nyújtásával segítik az üzemek dolgozóit a munka termelékenységének fokozásában, ötéves tervünk megvalósításában, békéni védelmében s mindezekben keresztül a szocializmus építésében. Üzemi könyvtáraink gyors fejlődésére jellemző, hogy míg 1949-ben csak 1933 üzemben volt könyvtárunk, 700 000 kötettel és 100 000 olvasóval, addig 1950 júniusában, tehát alig egy fél év alatt, az üzemi könyvtárak száma 2358-ra emelkedett, a kötetek száma 1 millióra, az olvasók száma pedig 170 000-re szökött. Ma üzemi könyvtáraink száma meghaladja a 2500-at, a kötetek száma pedig elérte az 1 millió 200 ezret. Az ötéves terv végére 3400 üzemi könyvtárunk lesz 3 millió kötet könyvvel. Üzemi könyvtárainknál a

könyvtárszervezéssel együtt az olvasók száma is növekedett. Az olvasók számának növekedését a könyvtári és olvasómozgalmi tevékenység, a propaganda szélesebb körben való kiterjesztésével érték el, de az olvasók táborának növekedéséhez hozzájárult a nagyüzemi központi könyvtárak könyvanyagának *műhelykönyvtárakra* való bontása is. A kisebb létszámmal dolgozó üzemekben is 300—500 kötettel rendelkező könyvtárat találunk. Néhány nagyüzemünkben, azáltal, hogy a központi könyvtár anyagának egy részét a műhelykönyvtárakba helyezték, az olvasók száma megkettőszereződött. Ez is mutatja, hogy dolgozó népünket soha nem látott tudásvágy hevíti és a kultúrára való szomjúság milliókra terjed ki. Ma már több olyan nagyüzemünk van, ahol a dolgozók 25%-a rendszeres olvasója a könyvtárnak. Nagyüzemeink könyvtárjai közül néhány már megfelelő modern kölcsönzési és kezelési technikával rendelkezik, általában azonban üzeink könyvtáraiban ezen a téren még sok kívánnivaló van. Meg kell szüntetni a könyvbeszerzésnél mutatkozó hibákat és javítani kell a könyvpropagandát, valamint az olvasó mozgalmi munkát is. Többet kell törődni a könyvtárosok politikai és szakmai képzésével is.

FALUSI NÉPKÖNYVTÁRAINK fejlődése is szembeutó. Falusi népkönyvtáraink fejlesztésére 1949-ben tette meg kormányzatunk az első lépéseket. Ezt megelőzően a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére 1947-ben a Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság, több mint 1000 helyre küldött ki 60—70 kötetből álló kiskönyvtárat, főleg abból a célból, hogy a falusi dolgozók politikai képzését segítsék. Ezeknek a kiskönyvtáraknak anyaga leginkább brossúra volt. A sok használat következtében részint tönkrementek, a megmaradt könyveket pedig beolvasztották az azóta álamilag szervezett népkönyvtárakba. 1949-ben népi demokratikus kormányzatunk a falusi dolgozók olvasási vágyának kielégítésére 10 körzeti könyvtárat szervezett, összesen 60 ezer kötettel. A körzeti könyvtár egy-egy vidéknek könyvelosztó és könyvtármozgalmi szerve, mely irányítja a népkönyvtárak olvasómozgalmi munkáját is. A körzeti könyvtárban nem folyik egyéni könyvkölcsönzés, hanem az ottlévő könyvekből népkönyvtárakat szervez a körzetébe eső falvakban. Egy-egy körzeti könyvtárhoz ma már 80—100 népkönyvtár tartozik. A népkönyvtárak számának növekedésével emelkedik a körzeti könyvtárakba küldött kötetek száma. 1949-ben 10 körzeti könyvtárhoz mégcsak 361 népkönyvtár tartozott, 60 000 kötettel. Ma már 30 körzeti könyvtárral van, 2030 népkönyvtárral és

570 000 kötettel. Az ötéves terv végére 60 körzeti könyvtárat és 4000 falusi népkönyvtárat tervezünk, melyekhez még különösen a tanyavilágban kisebb vándorkönyvtárakat kívánunk kapcsolni. Az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosítását most fogadta el az országgyűlés és ezen tervtörvény 37. §-ának 3. bekezdése kimondja: „a népkönyvtárak számát 1949-hez képest 5 év alatt 749%-kal, köteleinek számát 3166%-kal kell növelni. Biztosítani kell, hogy az ötéves tervidőszak végére minden üzemben és községben, minden gépállomáson, állami gazdaságban és termelőszövetkezetben könyvtár legyen.“

A falusi könyvtárak könyvellátását, insturálását és ellenőrzését egy központi szerv, a Népkönyvtári Központ végzi. A Népkönyvtári Központ minden falusi népkönyvtár részére a körzeti könyvtárakon keresztül könyvtári célra alkalmas kötésben, megfelelő szak- és raktári jelzetekkel ellátva küldi el a könyveket a kölcsönzéshez szükséges kartonokkal együtt. A körzeti könyvtárak gépállomásokon, állami gazdaságokban és tszcs-kben is szervez könyvtárakat. Ebben az évben minden gépállomáson államilag szervezett népkönyvtár lesz. A gépállomások és állami gazdaságok könyvtárainak a körzeti könyvtárak szakmai irányítást adnak, a könyvtárosok politikai és mozgalmi munkájával a DÉFOSz, illetve az AMG foglalkozik. A körzeti könyvtár közvetlenül a megyei Tanácsnak alárendelt intézmény, a népkönyvtárak gazdái pedig a helyi Tanácsok.

VÁROSI KÖNYVTÁRAINK közül csak néhánynak sikerült lépést tartani üzemi és falusi könyvtáraink fejlődésével. Különösen szép eredményt ért el a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, amelynek a főváros kerületeiben 30 fiókkönyvtára van. A 30 fiókkönyvtár mellé pedig, úgynevezett könyvtári állomásokat szerveztek, melyeket tömegszervezetekben, kórházakban és 200-nál kevesebb dolgozót foglalkoztató üzemekben helyezt el. A Fővárosi könyvtár népkönyv-

tári részlegének kezelési és kölcsönzési technikája is mintaszerű. Sajnos, nem mondhatjuk ezt az ország többi városának könyvtáiról. A vidéki városi könyvtárak közül jól működik a szegedi, a miskolci, a győri és a debreceni városi könyvtár. Az ország 54 városa közül eddig csak 30 helyen van könyvtárunk, itt sincs mindenütt függetlenített könyvtáros. Ebben az évben városi könyvtáraink számát 50-re kívánjuk emelni és fokozatosan érvényesíttjük azt az elvet, hogy városi könyvtárainkat az ötéves terv során tudományos könyvtári színvonalra fejlesszük. *Városi könyvtárainkban ma 630 000 kötet könyv van, ebben a számban nem szerepelnek a vidéki nagy tudományos könyvtárak kötetei, mint amilyen például a szegedi Somogyi-könyvtár.*

Népkönyvtáraink könyvanyagának összetételéről csak annyit, hogy könyvtárainkban aránylag kevés a szépirodalmi mű az ideológiai és tudományos jellegű mű mellett. Az arányt fokozatosan a szépirodalmi művek javára kell megváltoztatni. Ezen belül pedig a magyar klasszikusok és a mai magyar írók műveit kell nagyobb mértékben beszerezni. Itt és különösen a népkönyvtárak részére kiadandó tájékoztatók, szakmai kézikönyvek és brosúrák kiadásával fokozottabb mértékben kell biztosítanunk a tudományos könyvtárak segítségét.

Népkönyvtáraink fejlődése, az olvasók táborának állandó növekedése és a könyvtáraknak az osztályharcban fegyverként való alkalmazása kifejezi azt a nagy változást, amely dolgozó népünk kulturális életében végbement. „Alapvető — mondta Rákosi elvtárs —, hogy a könyvek Magyarországon új közönsége, új olvasó tábora van és a dolgozó nép, amely a régi rend alatt kizsákmányolva, tömegeivel úgyszólván nem olvasott könyvet, most olvas, jeléül annak, hogy van ideje, kedve, anyagi lehetősége a művelődéshez.“